

Kapitola 2.

Rozdělení znaků

§ 1. Základ, předmět a interpretans¹⁾

227. Domnívám se, že jsem prokázal, že logika je v obecném smyslu jen jiným jménem pro *sémiotiku* (σημειωτική), kvazirutné či formální učení o znacích. Tím, že říkám, že toto učení je "kvazirutné" či formální, míním to, že pozorujeme rysy známých znaků a že od takového pozorování jsme procesem, který přes vlastní výhrady nazvu ABSTRAKČÍ, vedeni k tvrzením, jaké musí být rysy všech znaků užívaných "vědeckým" intelektem, tj. intelektem schopným se učit ze zkušenosti, kterážto tvrzení mohou být nepopíratelně mylná, a tudíž v jistém smyslu zdaleka ne nutná. Co se týče zmíněného procesu abstrakce, je sám jistým druhem pozorování. Schopnost, kterou nazývám abstrahujícím pozorováním, je schopnost, kterou obyčejní lidé bezpečně znají, ale která sotva někdy našla místo v teoriích filosofů. Patří k běžné zkušenosti každého člověka přát si něco, co značně přesahuje jeho současné prostředky, a hned po vzniku tohoto přání ptát se sama sebe: "Přál bych si tuto věc tolik, kdybych měl dostatek prostředků k splnění svého přání?" K zodpovězení této otázky se člověk zpytuje - provádí to, čemu říkám abstrahující pozorování. Představuje si jakýsi hrubý náčrt či obrys sebe sama, uváží, jak tento hypotetický obraz modifikovat, a potom ho zkoumá, tj. *pozoruje* to, co si představil, ve snaze zjistit, zda tam lze nalézt totéž horoucí přání. Pomocí takového procesu, který je konec konců velice podobný matematickému uvažování, můžeme dojít k závěrům, co by bezvýhradně *platilo* o znacích, kdyby intelekt, který jich užívá, byl vědecký. Způsob myšlení nějakého boha, který by byl nadán intuitivní vševědoucností přesahující rozum, je zcela mimo zkoumání. Nyní se celý proces, v němž ve společenství vědců dochází jejich abstraktním pozorováním a uvažováním k formulování těchto pravd, tj. pravd, které musejí platit o všech znacích užívaných vědeckým intelektem, stal observační vědou, stejně jako každá jiná pozitivní věda, bez ohledu na ostrý kontrast mezi ní a všemi speciálními vědami, který vzniká tím, že se tato

věda pokouší zjistit to, co *musí být*, a ne pouze to, co *je* ve skutečném světě.

228. Znak, neboli *representamen*, je něco, co pro někoho něco zastupuje z nějakého hlediska nebo v nějaké úloze. Obrací se na někoho, to jest vytváří ekvivalentní, nebo případně složitější znak v jeho mysli. Znak původním znakem vytvořený nazývám *interpretantem* znaku. Znak něco, svůj *objekt*, zastupuje. Zastupuje ho však ne ve všech ohledech, nýbrž vzhledem k jakési ideji, kterou jsem někdy nazýval *základem* (*ground*) *representamina*.²⁾ "IDEA" je zde chápána v jakémisi platonském smyslu, velmi běžném v každodenním hovoru; míním ten smysl, v němž říkáme, že někdo pochopí ideu druhého [*one man catches another man's idea*], nebo když si někdo vzpomene na to, nač myslel někdy předtím, že si vyvolal tutéž ideu [*he recalls the same idea*], nebo když člověk na něco nepřestává myslet třeba po desetinu vteřiny (pokud je během této doby myšlenka nadále sama sebou, tj. má stejný obsah), že je to táž idea, že to není v každém jednotlivém bodu intervalu idea nová.

229. V důsledku toho, že je každé *representamen* spojeno se třemi věcmi, základem, objektem a interpretantem, má *sémiotika* tři odvětví. První z nich nazval Duns Scotus *grammatica speculativa*. Můžeme je nazvat *čistou grammatikou* [*pure grammar*]. Má za úkol zjistit, co o *representaminech*, užívaných kterýmkoli vědeckým intelektem, nutně platí, aby vůbec mohla vyjadřovat nějaký *význam*. Druhým odvětvím je vlastní *logika*. Je to věda o tom, co je kvazirutně pravdivé o *representaminech* užívaných vědeckým intelektem, aby vůbec mohla platit o nějakém *objektu*, tj. aby mohla být pravdivá. Jinak řečeno vlastní logika je formální vědou o podmínkách pravdivosti reprezentací. Třetí odvětví nazvu *čistou rétorikou*, napodobuje tak Kantův zvyk zachovávat staré asociace slov při hledání názvosloví pro nové pojmy. Jejím úkolem je zjistit zákony, podle nichž v libovolném vědeckém intelektu jeden znak plodí druhý a zvláště pak jedna myšlenka dává zrod druhé.

§ 2. Znaký a jejich objekty¹⁾

230. Slova ZNAK budeme užívat k označení OBJEKTU bezprostředně vnímatelného, nebo jen představitelného, nebo dokonce v jistém smyslu nepředstavitelného - neboť např. slovo *fast*, které je ZNAKEM, není představitelné, protože nelze zapsat na papír nebo vyslovit toto slovo samo, nýbrž jen jeho *instanci*, protože - ať už napsáno nebo vysloveno - je to totéž slovo, ale je to jedno slovo, když znamená "rychle" [*rapidly*], a zcela jiné slovo, když znamená "pevný" [*immovable*], a třetí slovo, když se vztahuje k pústu. K tomu, aby cokoli mohlo být znakem, musí, jak říkáme, "reprezentovat" něco jiného, něco, co nazýváme jeho objektem, ačkoli podmínka, že ZNAK musí být něčím jiným než jeho OBJEKT, je snad arbitrární, protože když na ní trváme, musíme udělat výjimku alespoň pro případ ZNAKU, jenž je částí ZNAKU. Nic nebrání herci, který hraje v historickém dramatu, aby použil jako divadelní rekvizity původního předmětu, který má rekvizita pouze reprezentovat, srov. kříž, který drží ve svém vzdoru s takovým efektem Bulwerův Richelieu. Na mapě ostrova položené na území tohoto ostrova musí být za všech okolností nějaký bod, označený nebo neoznačený, který reprezentuje místo na mapě a současně totéž místo na ostrově. Znak může mít více než jeden OBJEKT. Tak věta "Kain zabil Abela", která je ZNAKEM, se vztahuje k Abelovi aspoň natolik jako ke Kainovi, i kdyby se nebralo v úvahu (a brát v úvahu by se to mělo), že věta se vztahuje ještě k "zabití" jakožto třetímu OBJEKTU. Avšak soubor objektů může být považován za jeden komplexní OBJEKT. V následujícím výkladu a často i jinde budu se ZNAKY zacházet jako se znaký majícími jen po jednom objektu, a to proto, aby jednotlivé obtíže zkoumání byly od sebe odděleny. Jestliže je ZNAK něco jiného než jeho OBJEKT, musí existovat buď v myšlení, nebo ve vyjádření nějaké vysvětlení nebo argument nebo jiný kontext, který ukazuje, jakým způsobem, na základě jakého systému nebo z jakého důvodu ZNAK reprezentuje OBJEKT nebo soubor OBJEKTŮ. ZNAK a VYSVĚTLENÍ pak spolu vytváří další ZNAK, a protože vysvětlení bude ZNAKEM, bude pravděpodobně vyžadovat dodatečné vysvětlení; toto vysvětlení, vzato spolu se ZNAKEM, již rozšířeným, vytváří ještě rozšířenější ZNAK; postupující tímto způsobem konečně dojdeme, nebo měli bychom dojít k ZNAKU sama sebe, který obsahuje své vlastní vy-

světlení a vysvětlení všech svých důležitých částí; podle tohoto vysvětlení pak každá taková část má jako svůj OBJEKT nějakou jinou část. Podle toho obsahuje každý ZNAK ve skutečnosti nebo virtuálně to, co můžeme nazvat *poučkou* [*precept*] k vysvětlení, takže znak se má chápat jako jakási emanace příslušného OBJEKTU. (Je-li ZNAK IKÓNICKÝ, scholastik by mohl říci, že druh [*species*] objektu, který z OBJEKTU vyzařuje, má svoji hmotu v IKÓNU. Je-li ZNAK INDEXEM, můžeme ho považovat za fragment odtržený od OBJEKTU, přičemž oba tvoří svou EXISTENCÍ jeden celek nebo část takového celku. Je-li ZNAK SYMBOLEM, můžeme si představit, že symbol ztělesňuje ratio OBJEKTU, které z objektu vyzařovalo. Takové vyjadřování je ovšem jen obrazné, což však je nečiní neužitečným.)

231. ZNAK může OBJEKT jen reprezentovat a vypovídat o něm. Nemůže nás s OBJEKTEM seznámit, ani naučit nás ho rozpoznávat, neboť toho je schopno jen to, co je v této knize míněno OBJEKTEM ZNAKU; tedy to, s čím znak předpokládá seznámení, aby o tom mohl poskytnout další informaci. Patrně se vyskytnou čtenáři, kteří řeknou, že tomu nerozumějí. Myslí, že ZNAK nemůže být ve vztahu k něčemu odjinud známému a nemohou naprosto porozumět tvrzení, že každý ZNAK musí být ve vztahu k takovému OBJEKTU. Existuje-li však něco, co poskytuje informaci, a přitom nemá prázdný vztah či referenci k ničemu, s čím je osoba, které se informace poskytuje a která informaci rozumí, sebeméně obeznámena přímo nebo nepřímou - a byla by to opravdu divná informace - pak vehikulum takové informace není v této knize nazýváno ZNAKEM.

232. Dva muži stojí na břehu moře a hledí na ně. Jeden povídá druhému: "Tamta loď nevezze žádné zboží, jenom cestující." Jestliže ten druhý sám žádné plavidlo nevidí, OBJEKTEM první informace, kterou získává z této poznámky, je ta část moře, kterou vidí, a informace mu říká, že osoba s bystřejšíma očima než má on, nebo osoba zvyklejší hledat takové předměty, tam vidí plavidlo; potom, když byl takto s oním plavidlem obeznámen, je připraven přijmout informaci o něm, že veze výhradně cestující. Věta jako celek nemá pro tuto předpokládanou osobu žádný jiný OBJEKT než ten, s kterým byla seznámena. OBJEKTY - neboť ZNAK jich může mít celou řadu - mohou každý jednotlivě být jednotlivou, známou a existující věcí, nebo

věcí, o které se předpokládá, že dříve existovala, nebo že existovat bude, nebo souborem několika takových věcí, nebo známou vlastností nebo vztahem, nebo faktem; tento jednotlivý OBJEKT může být soubor, nebo celek částí, nebo to může být nějaký jiný způsob bytí, jako např. nějaký dovolený akt, jehož bytí nezabraňuje, aby negace tohoto aktu byla rovněž dovolena, nebo něco obecného, požadovaného, nebo nalézaného vždy za určitých obecných okolností.

§ 3. Dělení triadických vztahů

233. Jaké musí být dělení triadických vztahů, to umožňují stanovit, byť nepřímou, principy a analogie z FENOMENOLOGIE. Dokud však nepoznáme různé druhy dělení *a posteriori* a nedospějeme tak k rozpoznání jejich důležitosti, mají *apriorní* popisy malý význam; ne vůbec žádný význam, ale malý. A dokonce poté, co jakoby ztotožníme druhy vynucené *apriorně* s druhy, k uznání jejichž důležitosti nás vede naše zkušenost v uvažování, vyžadá si nemalou práci, abychom se ujistili, že dělení, která jsme našli *aposteriorně*, jsou právě ta, která byla předpověděna *apriorně*. Ve většině případů shledáváme, že obojí druhy nejsou přesně totožné díky naší omezené zkušenosti v uvažování. Teprve po delší svízelné analýze můžeme konečně zařadit do systému pojmy, ke kterým nás dovedla zkušenost. V případě triadických vztahů nebyla zatím žádná část této práce provedena dostatečně, s výjimkou do jisté míry nejdůležitější třídy triadických vztahů, vztahů znaků neboli representamin k jejich objektům a interpretantům.

234. Triadické vztahy můžeme předběžně zhruba rozdělit - nemusíme pochybovat, že toto dělení obsahuje důležitou pravdu, jakkoli nedokonale pochopenou - takto:

- triadické vztahy srovnávání [comparison]
- triadické vztahy provádění [performance]
- triadické vztahy myšlení [thought]

Triadické vztahy SROVNÁVÁNÍ mají povahu logických možností.

Triadické vztahy PROVÁDĚNÍ mají povahu skutečných faktů.

Triadické vztahy MYŠLENÍ mají povahu zákonů.

235. Musíme rozlišovat mezi PRVNÍM, DRUHÝM a TŘETÍM korelátém jakéhokoli triadického vztahu.¹⁾

PRVNÍ KORELÁT považují za korelát nejjednodušší povahy; je pouhou možností, jestliže alespoň jeden z korelátů má tuto povahu, a není zákonem, dokud všechny tři nemají tuto povahu.²⁾

236. TŘETÍ KORELÁT považují za korelát nejsložitější povahy; je zákonem, jestliže alespoň jeden z korelátů je zákonem, a není pouhou možností, pokud všechny tři nemají tuto povahu.

237. DRUHÝ KORELÁT považují za korelát poměrně složitější, totiž v tom, že jsou-li kterékoli dva koreláty stejné povahy, tj. jsou-li buď pouhými možnostmi, nebo skutečnými existencemi, nebo zákony, pak DRUHÝ KORELÁT má tutéž povahu, kdežto, mají-li všechny tři vzájemně odlišnou povahu, pak DRUHÝ KORELÁT je skutečnou existencí.¹⁾

238. Triadické vztahy lze trichotomicky dělit třemi způsoby,¹⁾ a to podle toho, je-li PRVNÍ, DRUHÝ, TŘETÍ KORELÁT (po řadě) pouhou možností, skutečným faktem, nebo zákonem. Tyto tři trichotomie vzaté společně dělí všechny triadické vztahy na deset tříd (srov. pozn. k odst. 235). Těchto deset tříd má určitá pododdělení podle toho, zda jsou existenční koreláty individuálními subjekty nebo individuálními fakty, a podle toho, zda koreláty, které jsou zákony, jsou obecnými subjekty, obecnými mody faktů, nebo obecnými mody zákonů.

239. Kromě toho existuje jiné podobné dělení triadických vztahů na deset tříd - podle toho, zda dyadické vztahy, konstituované triadickými vztahy mezi PRVNÍM a DRUHÝM, PRVNÍM a TŘETÍM, DRUHÝM a TŘETÍM

KORELÁTEM mají povahu možností, faktů nebo zákonů; a těchto deset tříd se bude dále dělit různými způsoby.¹⁾

240. Možná, že by bylo vhodné seskupit deset tříd každé desítky do tří skupin podle toho, zda jsou všechny tři koreláty, popř. dyadické vztahy, různých povah, nebo jsou stejné povahy, nebo dva jsou stejné povahy a třetí povahy jiné.¹⁾

241. V každém pravém TRIADICKÉM VZTAHU lze PRVNÍ KORELÁT považovat za korelát, který v nějakém ohledu určuje TŘETÍ KORELÁT; triadické vztahy mohou být děleny podle toho, je-li toto určení takové, že třetí korelát má určitou kvalitu, nebo že je v nějakém existenčním vztahu k druhému korelátu, nebo že je k němu v nějakém vztahu v myšlení.¹⁾

242. *Representamen* je PRVNÍM KORELÁTEM triadického vztahu, přičemž DRUHÝ KORELÁT se nazývá jeho *objektem* a TŘETÍ možný KORELÁT se nazývá jeho *interpretantem*; tímto triadickým vztahem je dáno, že možné interpretans je určeno PRVNÍM KORELÁTEM téhož triadického vztahu k témuž OBJEKTU, a to pro nějaké možné INTERPRETANS. *Znak* je representamen, jehož interpretans je výsledkem rozumového poznání. Znaky jsou jediná representamina, která byla vůbec studována.

§ 4. První trichotomie znaků

243. Znaky lze dělit třemi trichotomiemi;¹⁾ za prvé podle toho, zda znak sám je pouhou kvalitou, nebo skutečným faktem, nebo obecným zákonem;²⁾ za druhé podle toho, zda vztah znaku k jeho objektu spočívá v tom, že znak má nějaký charakter sám o sobě, nebo spočívá v nějakém existenčním vztahu k příslušnému objektu, nebo v jeho vztahu k nějakému interpretantu;³⁾ za třetí podle toho, zda ho jeho INTERPRETANS představuje jako znak možnosti, nebo znak skutečnosti, nebo znak myšleného.⁴⁾

244. Podle prvního dělení lze ZNAK nazvat *QUALISIGNUM*, *SINSIGNUM* nebo *LEGISIGNUM*.

QUALISIGNUM je vlastnost, která je ZNAKEM; nedojde uplatnění jako znak, pokud není ztělesněna (v nějaké jednotlivině); ale ztělesnění nemá nic společného s charakterem qualisigna jakožto znaku.

245. *SINSIGNUM* (kde slabika *sin* je chápána ve významu "býti jen jednou" jako např. v *single*, *simple*, lat. *semel* apod.) je skutečná existující věc nebo událost, která je znakem. Může jím být jen skrze své kvality, takže v něm jde i o qualisignum nebo spíše o qualisigna. Ale tato qualisigna jsou zvláštního druhu a tvoří znak právě tím, že jsou skutečně ztělesněna.

246. *LEGISIGNUM* je zákon, který je ZNAKEM. Tento zákon je zpravidla stanoven lidmi. Každý konvenční znak je legisignum (ale nikoli naopak). Značícím ovšem nebude jediný (jednotlivý) objekt, nýbrž obecný typ, vybraný podle dohody. Každé legisignum značí prostřednictvím každé své jednotlivé aplikace, kterou můžeme nazvat jeho REPLIKOU (*replica*). Tak slovo "the" se bude vyskytovat zpravidla 15-25 krát na stránce anglického textu. Ve všech těchto výskytech je to jedno a totéž slovo, totéž legisignum. Každý jednotlivý jeho výskyt je REPLIKOU. REPLIKA je SINSIGNUM. Tudíž každé LEGISIGNUM vyžaduje SINSIGNA. Ale nejsou to obyčejná SINSIGNA, na rozdíl od zvláštních výskytů, kde jsou považována za značící. REPLIKA by nebyla značící, nebýt toho zákona, který způsobuje, že replika značí.

§ 5. Druhá trichotomie znaků

247. Podle druhé trichotomie lze ZNAK nazvat *IKÓNEM*, *INDEXEM* nebo *SYMBOLEM*.

Ikón je znak, vztahující se k OBJEKTU, jež denotuje pouze díky svým vlastním rysům, které má, ať už nějaký takový OBJEKT skutečně existuje nebo ne. Je pravda, že pokud takový OBJEKT neexistuje, IKÓN jako znak nepůsobí; ale to nesouvisí s charakterem ikónu jakožto znaku. Cokoli, ať již kvalita, existující individuum, nebo zákon, je IKÓNEM nějaké věci, pokud je to té věci podobné a užívané jako její znak.

248. *Index* je znak vztahující se k OBJEKTU, který denotuje tak, že je tímto OBJEKTEM opravdu ovlivněn. Nemůže tedy být QUALISIGNEM, protože kvality jsou tím, čím jsou, nezávisle na čemkoli jiném. Pokud je INDEX ovlivněn OBJEKTEM, má nutně nějakou KVALITU s OBJEKTEM společnou, a právě vzhledem k ní se k tomuto OBJEKTU vztahuje. Zahrnuje tudíž jakýsi druh IKÓNU, i když IKÓNU zvláštního; není tu důležitá podobnost s OBJEKTEM, dokonce ani v těch ohledech, které ho činí znakem, ale modifikace znaku OBJEKTEM.

249. *Symbol* je znak vztahující se k OBJEKTU, který denotuje díky zákonu - obvykle asociací obecných idejí - který působí tak, že SYMBOL je nutně interpretován jakožto symbol vztahující se k OBJEKTU. Je tedy sám obecným typem nebo zákonem, tj. je LEGISIGNEM. Jako takový působí prostřednictvím REPLIKY. Nejen, že je sám obecný, ale OBJEKT, k němuž se vztahuje, je také obecné povahy. To, co je obecné, má pak své bytí v jednotlivých případech, které bude určovat. Musí tedy existovat případy toho, co SYMBOL denotuje, ačkoli zde musíme chápat slovem "existovat" být v možném, představovém universu, k němuž se SYMBOL vztahuje. SYMBOL bude nepřímo prostřednictvím asociace nebo jiného zákona ovlivněn těmito výskyty, a tak bude zahrnovat jakýsi INDEX, i když INDEX zvláštního druhu. Není však vůbec pravda, že by nepatrný vliv těchto případů na SYMBOL způsoboval, že SYMBOL značí.

§ 6. Třetí trichotomie znaků

250. Podle třetí trichotomie lze pro ZNAK užít termínu *RÉMA*, *DICISIGNUM* nebo *DICENTNÍ SIGNUM* (tj. propozice nebo kvazipropozice), nebo *ARGUMENT*.

*Réma*¹⁾ je ZNAK, který je pro své INTERPRETANS ZNAKEM kvalitativní MOŽNOSTI, tj. je chápán tak, že reprezentuje takový a takový druh možného OBJEKTU. Snad každé RÉMA poskytne aspoň nějakou informaci, není však z tohoto hlediska interpretováno.

251. *Dicentní signum* je ZNAK, který je pro své INTERPRETANS ZNAKEM skutečné existence. Nemůže být tedy IKÓNEM, který neposkytuje žádný základ pro interpretaci znaku jakožto znaku vztahujícího se k skutečné existenci. DICISIGNUM nutně obsahuje jako svou část RÉMA, aby mohlo popsat ten fakt, na který v souladu s interpretací ukazuje. Ale je to zvláštní druh RÉMATU; ačkoli je nutné pro DICISIGNUM, zdaleka ho nekonstituuje.

252. *Argument* je ZNAK, který pro své INTERPRETANS je ZNAKEM zákona. Nebo můžeme říci, že RÉMA je znak, který lze chápat tak, že reprezentuje svůj objekt pouze v jeho rysech; že DICISIGNUM je znak, který lze chápat tak, že reprezentuje svůj objekt s přihlédnutím ke skutečné existenci; a že ARGUMENT je ZNAK, který lze chápat tak, že reprezentuje svým charakterem svůj OBJEKT jakožto ZNAK. Protože tyto definice se dotýkají otázek, které jsou toho času předmětem sporu, připojíme několik slov na jejich obranu. Jedna z těchto otázek zní: Jaká je podstata SOUDU? Soud je mentální akt, jímž se soudící snaží vstřípnit si pravdivost propozice. Je to víceméně totéž jako akt tvrzení propozice nebo předstoupení před notáře, převzetí formální odpovědnosti za pravdivost, až na to, že tyto akty mají ovlivnit jiné, kdežto soudem má člověk ovlivnit jen sebe sama. Avšak logikovi jako takovému je lhostejné, jaká může být psychologická povaha souzení. Pro něho otázka zní: Jaká je povaha té skupiny znaků (jedním z hlavních typů těchto znaků je propozice), které účinkují v soudu? Propozice není nutně předmětem tvrzení, ani souzení. Můžeme ji považovat za znak schopný být předmětem tvrzení, nebo zamítnutí. Tento znak si zachovává svůj plný význam, ať už je skutečně tvrzen, nebo nikoli.¹⁾ Jeho zvláštnost tedy spočívá v jeho modu významu; říci to znamená říci, že jeho zvláštnost spočívá v jeho vztahu k interpretantu. Propozice jako taková hlásá, že je opravdu ovlivněna skutečnou existencí nebo reálným zákonem, k němuž se vztahuje. U argumentu je tomu podobně, ale není to to hlavní. U rématu se s ničím podobným nesetkáváme.

253. INTERPRETANS ARGUMENTU reprezentuje argument jako jeden z obecné třídy ARGUMENTŮ, kterážto třída celkem vzato bude vždy směřovat k pravdě. Argument prosazuje zákon (v nějaké jeho podobě); a

toto "prosazování" je modus reprezentace vlastní ARGUMENTŮM. ARGUMENT musí tedy být SYMBOLEM, ZNAKEM, jehož OBJEKT je OBECNÝ ZÁKON nebo TYP. Musí zahrnovat DICENTNÍ SYMBOL (čili PROPOZICI), který se nazývá jeho PREMISOU, neboť ARGUMENT může prosazovat zákon jen tím, že ho prosazuje v nějakém případě. Tato PREMISA se však značně liší co do síly (tj. jejího vztahu k interpretantu) od podobné propozice pouze tvrzené; navíc zdaleka netvoří celý ARGUMENT. Co se týče propozice zvané KONKLUZE, často uváděné a snad k doplnění ARGUMENTU nutné, reprezentuje zjevně INTERPRETANS a je zvláštní také co do síly, neboli vztahu k tomuto INTERPRETANTU. Mezi logiky jsou spory o tom, zda konkluze tvoří část ARGUMENTU či nikoli; ačkoli takové dohady nepramení z žádné analýzy podstaty ARGUMENTU, zasluhují si zvážení. Autor sám, aniž je si naprosto jist, se silně kloní k názoru, že KONKLUZE, ačkoli reprezentuje INTERPRETANS, je pro úplné vyjádření ARGUMENTU nezbytná. Obvykle se mezi logiky mluví o PREMISÁCH ARGUMENTU, místo o PREMISE. Ale je-li PREMISA více než jedna, pak prvním krokem argumentace musí být jejich svázání v jednu KOPULATIVNÍ PROPOZICI: takže jediný jednoduchý ARGUMENT o dvou PREMISÁCH je ARGUMENT KOLIGACE. Ale ani v tomto případě vlastně nejde o dvě premisy. Neboť kdykoli je mysl ve stavu, kdy může tvrdit propozici *P*, je už ve stavu, kdy tvrdí propozici *O*, kterou nová propozice *P* jen blíže určuje; takže nakonec se tvrdí nejen *P*, ale *OP*. Při tomto pohledu na věc neexistuje nic takového jako ARGUMENT KOLIGACE. Neboť opak by činil každý soud konkluzí nějakého argumentu. Ale má-li každý soud být považován za konkluzi argumentu, což je bezpochyby přípustná koncepce, pak je to konkluze úplně jiného druhu než je pouhý ARGUMENT KOLIGACE. Tak ARGUMENT KOLIGACE je forma ARGUMENTU zavedená do logiky pouze proto, aby se obešla nutnost zkoumání pravé povahy ARGUMENTU, ze kterého byly KOPULATIVNÍ PROPOZICE odvozeny. Z tohoto důvodu se zdá vhodnější mluvit o "PREMISE" argumentu než o jeho "PREMISÁCH". Co se týče slova "premise" [angl. zde *premiss*, pozn. red.] - v latině 13. století *praemissa* - bylo díky tomu, že se tak často užívá v plurálu, často zaměňováno za zcela jiné slovo právní provenience "premisses", tj. jednotky inventáře ap.; odtud budovy vyčíslené v listinách nebo nájemních smlouvách. Je prostě proti dobrému anglickému

užití psát za *premiss* [tj. premisa, pozn. red] "premise" [tj. jedn. č. odvozené od *premisses* = jednotky inventáře, pozn. red.], a toto psaní, k němuž došlo vlivem úzu Lorda Broughama, nebo alespoň vlivem toho, že toto psaní vyžadoval, prostě prozrazuje neznalost historie logiky i neznalost takových základních autorů jako např. Whateleyho, Wattse, aj.¹⁾

§ 7. Deset tříd znaků

254. Tři trichotomie ZNAKŮ vedou nakonec k dělení ZNAKŮ do *DESETI TŘÍD ZNAKŮ*, jejichž čtená pododdělení musíme probrat. Jde o těchto deset tříd:

1. QUALISIGNUM [např. pocit "červeného"] je jakákoliv kvalita, pokud je znakem. Protože kvalita nesporně sama o sobě je to, čím je, může denotovat objekt pouze díky nějaké společné součásti nebo podobnosti, takže QUALISIGNUM je nutně IKÓNEM. Dále protože kvalita je pouhá logická možnost, může být interpretována jen jako znak podstaty (*essence*), tj. jako RÉMA.

255. 2. IKÓNICKÉ SINSIGNUM [např. individuální diagram] je jaký-koli objekt zkušenosti, pokud nějaká jeho kvalita působí tak, že určuje představu nějakého objektu. Vzhledem k tomu, že je IKÓNEM, a tedy znakem pouze podle podobnosti, znakem toho, čemu je podobné, může být ikónické sinsignum interpretováno jen jako znak podstaty (*essence*), neboli RÉMATU. Bude v sobě obsahovat QUALISIGNUM.

256. 3. RÉMATICKÉ INDEXÁLNÍ SINSIGNUM [např. spontánní výkřik] je cokoli z přímé zkušenosti, co obrací pozornost na nějaký OBJEKT, jímž bylo vyvoláno. Nutně je zároveň IKÓNICKÝM SINSIGNEM zvláštního druhu, zvláštního tím, že upozorňuje interpreta přímo na denotovaný OBJEKT.

257. 4. DICENTNÍ SINSIGNUM [např. korouhvička] je cokoli z přímé zkušenosti, co je znakem, a tím poskytuje informace o svém OBJEKTU. Může tak činit jen proto, že je opravdu ovlivňováno svým OBJEKTEM;

takže je nutně INDEXEM. Jediná informace, kterou může poskytnout, je informace o skutečnosti. Takový ZNAK musí obsahovat IKÓNICKÉ SINSIGNUM, aby ztělesnilo informace, a RÉMATICKÉ INDEXÁLNÍ SINSIGNUM, aby ukázalo, ke kterému OBJEKTU se informace vztahuje. Ale způsob kombinace, neboli SYNTAX těchto dvou, musí být také signifikantní.

258. 5. IKÓNICKÉ LEGISIGNUM [např. diagram chápaný v obecnosti, nikoli individuálně] je jakýkoli obecný zákon nebo typ, který vyžaduje, aby každý jeho jednotlivý případ měl určitou kvalitu, která ikónické legisignum uzpůsobuje k tomu, aby vyvolávalo v mysli ideu takového objektu. Vzhledem k tomu, že je IKÓNEM, musí být RÉMATEM. Protože je LEGISIGNEM, je jeho modus bytí modem vivendi jednotlivých REPLIK, z nichž každá bude IKÓNICKÝM SINSIGNEM zvláštního druhu.

259. 6. RÉMATICKÉ INDEXÁLNÍ LEGISIGNUM [např. ukazovací zájmeno] je jakýkoli obecný typ nebo zákon, stanovený jakkoli, který vyžaduje, aby každý jeho jednotlivý případ byl skutečně ovlivňován příslušným OBJEKTEM, a to takovým způsobem, že na tento OBJEKT obrací pozornost. Každá jeho REPLIKA bude RÉMATICKÝM INDEXÁLNÍM SINSIGNEM zvláštního druhu. INTERPRETANS RÉMATICKÉHO INDEXÁLNÍHO LEGISIGNA ho reprezentuje jako IKÓNICKÉ LEGISIGNUM; a jím také do jisté míry je, ale do velmi malé míry.

260. 7. DICENTNÍ INDEXÁLNÍ LEGISIGNUM [např. pouliční vyvolávání] je jakýkoli obecný typ nebo zákon, stanovený jakkoli, který vyžaduje, aby každý jeho jednotlivý případ byl skutečně ovlivňován příslušným OBJEKTEM tak, že poskytuje určité informace o tomto objektu. Musí zahrnovat IKÓNICKÉ LEGISIGNUM k označení informace a RÉMATICKÉ INDEXÁLNÍ LEGISIGNUM k denotování předmětu této informace. Každá jeho REPLIKA bude DICENTNÍ SINSIGNUM zvláštního druhu.

261. 8. RÉMATICKÝ SYMBOL neboli SYMBOLICKÉ RÉMA [např. obecné jméno] je znak spojený se svým OBJEKTEM pomocí asociace obecných idejí tak, že jeho REPLIKA vyvolává v mysli představu, která

díky určitým zvyklostem a dispozicím mysli má tendenci vytvářet obecný pojem, a REPLIKA je interpretována jako ZNAK OBJEKTU, který je případem tohoto pojmu. Tak RÉMATICKÝ SYMBOL je buď to, co logici nazývají OBECNÝM TERMÍNEM, nebo něco tomu velmi podobného. RÉMATICKÝ SYMBOL jako každý SYMBOL má sám nutně povahu obecného typu, a tudíž je LEGISIGNEM. Jeho REPLIKA je však RÉMATICKÝM INDEXÁLNÍM SINSIGNEM zvláštního druhu v tom, že představa, kterou replika v mysli vyvolává, působí na SYMBOL v mysli už přítomný tak, aby představa dala vznik OBECNÉMU POJMU. V tomto ohledu se replika neshoduje s jinými RÉMATICKÝMI INDEXÁLNÍMI SINSIGNY, včetně těch, která jsou REPLIKAMI RÉMATICKÝCH INDEXÁLNÍCH LEGISIGN. Ukazovací zájmeno "that" je LEGISIGNEM, neboť je obecným typem; ale není SYBOLEM, protože neoznačuje obecný pojem. Jeho REPLIKA upozorňuje na jediný OBJEKT a je tedy RÉMATICKÝM INDEXÁLNÍM SINSIGNEM. Podobně je REPLIKA slova "velbloud" také RÉMATICKÝM INDEXÁLNÍM SINSIGNEM, protože je díky znalostem o velbloudech, společným mluvčímu i posluchači, ovlivněna nějakým skutečným velbloudem, jehož denotuje, i když zrovna tohoto velblouda posluchač nezná; právě prostřednictvím takové faktické souvislosti slovo "velbloud" vyvolává představu velblouda. Totéž platí o slově "fénix". Neboť ačkoli žádný fénix ve skutečnosti neexistuje, faktické popisy fénixe zná dobře mluvčí i jeho posluchač; tak je slovo skutečně ovlivněno denotovaným OBJEKTEM. REPLIKY RÉMATICKÝCH SYMBOLŮ jsou velmi odlišné od obyčejných RÉMATICKÝCH INDEXÁLNÍCH SINSIGN, ale jsou odlišné i od REPLIK RÉMATICKÝCH INDEXÁLNÍCH LEGISIGN. Neboť to, co je denotováno výrazem "ten", neovlivnilo repliku tohoto slova žádným přímým a jednoduchým způsobem, jakým např. zvonění telefonu ovlivňuje osobu na druhém konci spojení. INTERPRETANS RÉMATICKÉHO SYMBOLU často reprezentuje RÉMATICKÝ SYMBOL jako RÉMATICKÉ INDEXÁLNÍ LEGISIGNUM; jindy zas jako IKÓNICKÉ LEGISIGNUM; v malé míře má opravdu něco z povahy obou.

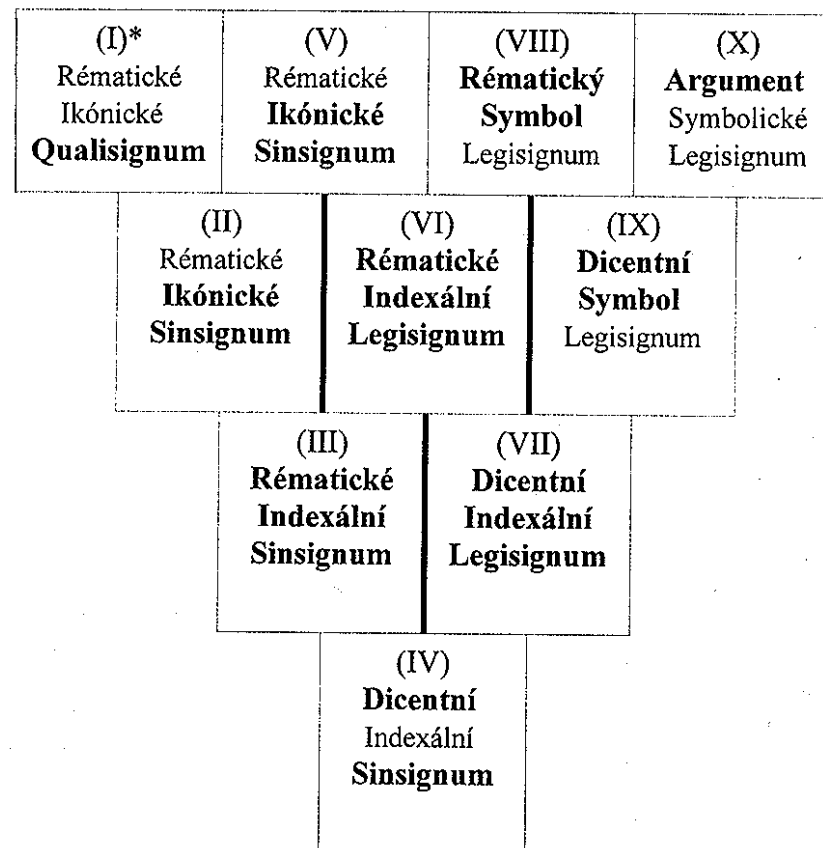
262. 9. DICENTNÍ SYMBOL neboli běžná PROPOZICE je znakem spojeným se svým objektem asociací obecných idejí a působícím jako

RÉMATICKÝ SYMBOL, až na to, že příslušné interpretans reprezentuje DICENTNÍ SYMBOL jako - vzhledem k tomu, co označuje - opravdu ovlivněný svým OBJEKTEM, takže existence nebo zákon, který připomíná, musí být skutečně spojen s příslušným OBJEKTEM. Zamýšlené INTERPRETANS způsobuje, že se na DICENTNÍ SYMBOL díváme jako na DICENTNÍ INDEXÁLNÍ LEGISIGNUM. A je-li DICENTNÍ SYMBOL pravdivý, pak zčásti tuto povahu opravdu má, i když jeho povaha má i jiné stránky. Podobně jako RÉMATICKÝ SYMBOL je nutně LEGISIGNEM. Podobně jako DICENTNÍ SINSIGNUM je složený, neboť nutně obsahuje RÉMATICKÝ SYMBOL (a tudíž je s ohledem na své INTERPRETANS IKÓNICKÝM LEGISIGNEM) k vyjádření informace a RÉMATICKÉ INDEXÁLNÍ LEGISIGNUM k označení předmětu této informace. SYNTAX těchto dvou členů v dicentním symbolu je ovšem závažná. REPLIKA DICENTNÍHO SYMBOLU je DICENTNÍM SINSIGNEM zvláštního druhu. Že je tomu tak, je nasnadě, když informace, kterou DICENTNÍ SYMBOL poskytuje, je informací o skutečnosti. Když je tato informace informací o skutečném zákonu, není to již tak docela pravda, neboť DICENTNÍ SINSIGNUM nemůže poskytovat informaci z oblasti zákona. Platí tedy o REPLICE takového DICENTNÍHO SYMBOLU, že je DICENTNÍM SINSIGNEM zvláštního druhu - pokud zákon má své bytí v jednotlivých případech.

263. 10. Argument je znakem, jehož interpretans reprezentuje příslušný objekt jako znak v pozadí, projevující se pomocí zákona, a to toho zákona, že přechod od všech premis jistého druhu k závěrům jistého druhu směřuje k pravdivosti. Zřejmě tedy musí být jeho objekt obecný, tj. argument musí být symbolem. Dále jakožto symbol musí být legisignem. Jeho replika je dicentním sinsignem.

264. Příbuznost těchto deseti tříd znaků je znázorněna uspořádáním jejich designací ve zde uvedené trojúhelníkové tabulce, která má tučné hranice mezi sousedními čtverci, které jsou přiděleny třídám podobným si jen z jednoho hlediska. Všechny ostatní sousední čtverce se přiřazují třídám shodným ve dvou rysech. Třídy ve čtvercích nesousedících jsou si podobné jen v jednom rysu; každý ze tří čtverců na rozích trojúhelníka patří třídě,

kteřá se liší ve všech třech rysech od tříd, kterým jsou přiřazeny čtverce podél protější hrany trojúhelníku. Nepodtržená označení jsou nadbytečná.

§ 8. Degenerované znaky

265. V předchozím popisu tříd jsem se zmínil (přímo nebo nepřímo) o určitých skupinách některých z nich. Vedle normálních druhů SINSIGN, INDEXŮ a DICISIGN jsou totiž další, které po řadě jsou REPLIKAMI LEGISIGN, SYMBOLŮ a ARGUMENTŮ. Vedle normálních druhů QUALISIGN, IKÓNŮ a RÉMAT jsou dvě řady dalších - ty, které jsou přímo zahrnuty po řadě v SINSIGNECH, INDEXECH a DICISIGNECH, a ty, které jsou nepřímo zahrnuty po řadě v LEGISIGNECH, SYMBOLECH a ARGUMENTECH. Příklady běžného DICENTNÍHO SINSIGNA jsou korouhvička s jejím směřováním a fotografie. Fotografie je, jak známo, následkem záření objektu; to ji činí indexem, a to vysoce informativním. Dalším druhem je REPLIKA DICENTNÍHO INDEXÁLNÍHO LEGISIGNA. Pouliční vyvolávání není symbolem, nýbrž INDEXÁLNÍM LEGISIGNEM, protože jeho tón a téma identifikuje jednotlivinu; jakýkoli jeho jednotlivý případ je REPLIKOU a ta je DICENTNÍM SINSIGNEM. Třetím druhem je REPLIKA PROPOZICE. Čtvrtým druhem je pak REPLIKA ARGUMENTU. Vedle normálního druhu DICENTNÍHO INDEXÁLNÍHO LEGISIGNA, jehož příkladem je pouliční vyvolávání, existuje ještě další druh - propozice, která obsahuje jméno známého člověka jako svůj predikát; např. je-li někdo tázán "Či je tato socha", může odpovědět "Je to Farragut". Význam této odpovědi je DICENTNÍ INDEXÁLNÍ LEGISIGNUM. Třetím druhem může být premisa argumentu. DICENTNÍ SYMBOL, tj. běžná propozice, stane-li se premisou ARGUMENTU, nabývá nové síly a stává se dalším druhem DICENTNÍHO SYMBOLU. Nemělo by cenu probírat všechny druhy; ale může stát za to probrat druhy ještě jedné třídy. Vezměme RÉMATICKÉ INDEXÁLNÍ LEGISIGNUM. Příkladem tohoto běžného druhu je výkřik "Haló" - nemyslím individuální výkřik, ale výkřik "Haló" obecně, totiž tento typ výkřiku. Dalším druhem je jedna ze složek DICENTNÍHO INDEXÁLNÍHO LEGISIGNA; např. slovo "to" v odpovědi "to je Farragut". Třetím druhem je samostatné uplatnění RÉMATICKÉHO SYMBOLU; např. výkřik "Slyšte!". Čtvrtý a pátý druh vyděluje zvláštní síla, kterou může mít obecné slovo v propozici nebo argumentu. Není vyloučeno, že některé druhy byly vynechány. Je problematické říci, do které třídy určitý, znak patří, protože je nutno zvážit

všechny okolnosti toho kterého případu. Málokdy je ovšem třeba být příliš přesný; neboť i když neumístíme znak přesně, můžeme se pro různé běžné potřeby logiky dostat dostatečně blízko k jeho charakteru.

§ 9. Trichotomie argumentů

266. Existují ještě další pododdělení deseti tříd znaků, která jsou pro logiku velmi důležitá. ARGUMENT je ve svém INTERPRETANTU chápán vždy tak, že patří do obecné třídy analogických argumentů, kterážto třída jako celek směřuje k pravdě. To se může dít trojím způsobem, čímž vzniká trojí dělení všech jednoduchých argumentů na DEDUKCI, INDUKCI a AB-DUKCI.

267. DEDUKCE je argument, jehož INTERPRETANS ukazuje, že argument náleží do obecné třídy možných argumentů přesně analogických, které jsou takové, že v průběhu dlouhé zkušenosti větší část těch, jejichž premisy jsou pravdivé, bude mít pravdivé závěry. Dedukce jsou buď NUTNÉ, nebo PRAVDĚPODOBNOSTNÍ. NUTNÉ DEDUKCE jsou ty, kde nefigurují žádné údaje o četnosti; hlásají (resp. jejich interpretanty), že z pravdivých premis se nutně bez výjimky dojde k pravdivým závěrům. NUTNÁ DEDUKCE je metoda, jak dojít k DICENTNÍM SYMBOLŮM studiem diagramu. Je buď KOROLÁRNÍ, nebo THEOREMATICKÁ. KOROLÁRNÍ DEDUKCE reprezentuje podmínky závěru v diagramu a zjišťuje z pozorování tohoto diagramu tak, jak je, pravdivost závěru. THEOREMATICKÁ DEDUKCE, když už reprezentovala v diagramu podmínky závěru, provádí na diagramu jakýsi důvtipný experiment a pozorování takto modifikovaného diagramu zjišťuje pravdivost závěru.

268. PRAVDĚPODOBNOSTNÍ DEDUKCE (přesněji DEDUKCE O PRAVDĚPODOBNOSTI) jsou DEDUKCE, jejichž INTERPRETANS je reprezentuje jako dedukce, v nichž figurují údaje o četnosti. Jsou to buď STATISTICKÉ DEDUKCE, nebo VLASTNÍ PRAVDĚPODOBNOSTNÍ DEDUKCE. STATISTICKÁ DEDUKCE je DEDUKCE, kterou INTERPRETANS reprezentuje jako posuzující údaje o četnosti s naprostou jistotou.

VLASTNÍ PRAVDĚPODOBNOSTNÍ DEDUKCE je DEDUKCE, kterou INTERPRETANS nereprezentuje tak, že její závěr je jistý, ale tak, že přísně analogické posuzování by v průběhu dlouhé zkušenosti ve většině případů vedlo od pravdivých premis k pravdivým závěrům.

269. *INDUKCE* je metoda, jak dojít k DICENTNÍM SYMBOLŮM, týkajícím se určité otázky, přičemž INTERPRETANS ji nereprezentuje tak, že metoda z pravdivých premis poskytne v průběhu dlouhodobé zkušenosti výsledky ve většině případů přibližně pravdivé, ale tak, že kdyby se setrvalo při této metodě, pak poskytne o každé otázce nakonec pravdu, nebo aspoň jakési přiblížení k pravdě. *INDUKCE* je buď *PAARGUMENT*, nebo *EXPERIMENTÁLNÍ OVĚŘENÍ OBECNÉ PREDIKCE*, nebo *ARGUMENT z NÁHODNÉHO VÝBĚRU*. *PAARGUMENT* se váže k metodě, která tkví v tom, že se obecně popírá, že se nějaký druh události někdy přihodí na základě toho, že se nikdy dosud nepříhoda. Její oprávnění spočívá v tom, že bude-li důsledně při každé příležitosti aplikována, bude v případě, kdy bude mylná, opravena a tak se tedy nakonec dospěje k pravdivému závěru. Ověření obecné predikce je metoda, která tkví v hledání nebo stanovení podmínek predikce a v závěru, že bude ověřena zřejmě tak často, jak často bude experimentálně zjištěno, že je ověřena. Její oprávnění spočívá v tom, že nesměruje-li *PREDIKCE* k ověření po probrání jistého procenta případů, musí to pokusy nakonec zjistit, kdežto bude-li *PREDIKCE* po určeném nebo přibližně určeném procentu případů konečně ověřena, musí být nakonec pokusy přibližně zjištěno, jaké toto procento je. *ARGUMENT z NÁHODNÉHO VÝBĚRU* je metoda zjišťování, jaké procento členů konečné třídy má předem určenou nebo prakticky předem určenou kvalitu, vybíráním případů z této třídy podle metody, která konec konců vybere kterýkoli případ stejně často jako kterýkoli jiný, a učiní závěr, že poměr nalezený pro takový výběr bude obecně platit. Oprávnění této metody je evidentní.

270. *ABDUKCE* je metoda tvoření obecné predikce bez pozitivní jistoty, že predikce bude úspěšná, ať ve zvláštním případě nebo obvykle, přičemž oprávnění této metody spočívá v tom, že je to jediná možnost, jak racionálně

řídít naše budoucí chování, a že *INDUKCE* z minulých zkušeností v nás vzbuzují naději, že bude predikce i v budoucnu úspěšná.

§ 10. Druhy propozic

271. *DICENTNÍ SYMBOL* neboli obecná propozice je buď *PARTIKULÁRNÍ*, nebo *UNIVERSÁLNÍ*. *PARTIKULÁRNÍ DICENTNÍ SYMBOL* je reprezentován svým *INTERPRETANTEM* jako udávající fakt existence; např. "nějaká labuť je černá" vypovídá, že existuje nějaká černá labuť. *UNIVERSÁLNÍ DICENTNÍ SYMBOL* je reprezentován svým *INTERPRETANTEM* jako udávající zákon reality; např. "Žádná labuť není černá" vypovídá, že žádný průzkum nikdy nepovede k nalezení černého individua mezi labutěmi. *DICENTNÍ SYMBOL* je buď *NONRELATIVNÍ* nebo *RELATIVNÍ*. *NONRELATIVNÍ DICENTNÍ SYMBOL* se netýká identity více než jednoho individua. To se však musí chápat zvláštním způsobem, a proto propozici pro začátek představím příkladem. Tak "žádná labuť není černá" se zdánlivě týká identity všech labutí a všech černých předmětů. Ale je třeba si uvědomit, že propozice má být chápána v této podobě: vezmeme-li kterýkoli jediný objekt v universu, buď není labuť, nebo není černý. *RELATIVNÍ DICENTNÍ SYMBOL* se týká identity více než jednoho individua, nebo toho, čeho může být víc než jedno individuum, např. "Vezmi kterékoli individuum *A* a potom můžeš nalézt takové individuum *B*, že je-li *A* město o více než sto tisících obyvatelích, pak *B* bude bod na této mapě odpovídající *A*". Má-li se propozice považovat za nonrelativní nebo relativní, záleží v tom, jakým způsobem se má uplatnit v argumentu. Z toho neplyne, že distinkce je pouze distinkcí vnější podoby; neboť síla propozice se podle jejího případného uplatnění liší. Je možno zde podotknout, že je záležitostí správné terminologie (v souladu s výkladem v druhé polovině /publikované části/ tohoto přehledu)¹⁾, že *HYPOTETICKÁ PROPOZICE* je kterákoli propozice složená z propozic. Podle starších názorů je hypotetická propozice buď kondicionální, nebo kopulativní, nebo disjunktivní. Ale kondicionální propozice je vlastně disjunktivní propozicí. Některé propozice se mohou stejně dobře považovat za kopulativní jako za disjunktivní. Tak současně buď Tullius nebo ne Cicero a buď Cicero nebo ne Tullius, je totéž co

bud' současně Tullius i Cicero, nebo ne Tullius a ne Cicero. Jakoukoli definici lze považovat za propozici tohoto druhu; a z tohoto důvodu by se takové propozice mohly nazvat *DEFINIFORMNÍ* nebo *DEFINIČNÍ*. Kopulativní propozice je přirozeně příbuzná s partikulární a disjunktivní s universální propozicí.

272. Jestliže jsou části propozice vyškrtány tak, že *prázdná místa* nechají se na svých místech, a jestliže tato prázdná místa jsou takové povahy, že kdyby každé z nich bylo obsazeno vlastním jménem, vznikne propozice, pak se podoba propozice s prázdnými místy, vzniklá vyškrtáním, nazývá *réma*. Podle toho, zda počet prázdných míst v rématu je 0, 1, 2, 3 atd., může se réma nazývat *medadické* (z řec. μηδέν - 'nic'), *monadické*, *dyadické*, *triadické* atd.

§ 11. Reprezentovat ¹⁾

273. Zastupovat je být k něčemu v takovém vztahu, že pro určité účely s něčím mysl zachází tak, jako by bylo něčím jiným.

Tak mluvčí, zástupce, advokát, jednatel, vikář, diagram, symptom, žeton, popis, pojem, premisa, svědectví, to vše reprezentuje něco jiného svým vlastním způsobem pro mysl, které je odpovídajícím způsobem akceptují. Viz *ZNAK*.²⁾ Pokud je žádoucí rozlišovat mezi reprezentujícím aktem a vztahem reprezentování, lze první nazývat termínem "representamen" a druhé "reprezentace".³⁾

Kapitola 3

Ikón, index a symbol

§ 1. Ikóny a hypoikóny ¹⁾

274. *ZNAK* neboli *REPRESENTAMEN* je to *PRVNÍ*, co je k nějakému *DRUHÉMU*, nazývanému jeho *OBJEKTEM* v takovém pravém triadickém vztahu, že je schopno určit jakési *TŘETÍ*, nazývané jeho *INTERPRETANTEM*, jako to, co je v témž triadickém vztahu k příslušnému *OBJEKTU*, v němž je k tomuto *OBJEKTU* první samo. Tento triadický vztah je *pravý* (*genuine*), tj. jeho tři členy jsou jím spolu vázány způsobem, který nepředstavuje žádný komplex dyadických vztahů. To je důvod proč *INTERPRETANS*, *TŘETÍ*, nemůže být v pouhém dyadickém vztahu k *OBJEKTU*, ale musí k němu být v takovém vztahu, v jakém je k němu samo *REPRESENTAMEN*. Rovněž nesmí být triadický vztah, v němž je *TŘETÍ*, pouze podobný triadickému vztahu, v němž je *PRVNÍ*, neboť to by činilo vztah *TŘETÍHO* k *PRVNÍMU* pouze degenerovanou *DRUHOSTÍ*. *TŘETÍ* opravdu musí být v takovém vztahu, a tudíž musí být schopno určit nějaké své vlastní *TŘETÍ*; ale kromě toho musí být v druhém triadickém vztahu, ve kterém *REPRESENTAMEN* - nebo spíše vztah representamina k jeho *OBJEKTU* bude vlastním *OBJEKTEM TŘETÍHO* - a musí být schopno určit k tomuto vztahu nějaké *TŘETÍ*. To vše musí stejně platit o *TŘETÍCH TŘETÍHO* a tak donekonečna; a toto, a ještě více, je zahrnuto do běžného pojmu *ZNAK*; přitom to, jak se zde užívá termínu *REPRESENTAMEN*, neimplikuje nic víc. *ZNAK* je *REPRESENTAMEN* s mentálním *INTERPRETANTEM*. Existují snad *REPRESENTAMINA*, která nejsou *ZNAKY*. Tak jestliže se slunečnice tím, že se obrací k slunci, stává tímto aktem plně schopnou bez další podmínky způsobit vznik slunečnice, která se obrací přesně odpovídajícími způsoby ke slunci a má stejnou reprodukční sílu, pak slunečnice by se stala *REPRESENTAMINEM* slunce. *Myšlení* je však hlavním, ne-li jediným modem reprezentace.

275. .... Nejzákladnější dělení znaků je dělení na *IKÓNY*, *INDEXY* a *SYMBOLY*. Tedy i když žádné REPRESENTAMEN nefunguje skutečně jako takové, dokud skutečně neurčuje INTERPRETANS, stává se REPRESENTAMINEM, jakmile je plně schopno tak činit; a jeho REPRESENTATIVNÍ KVALITA není nutně závislá na tom, zda vůbec někdy skutečně INTERPRETANS určuje, ani na tom, zda má skutečně OBJEKT.

276. *IKÓN* je REPRESENTAMEN, jehož REPRESENTATIVNÍ KVALITA je PRVOSTÍ jeho jakožto PRVÉHO. Tj. kvalita, kterou má jakožto věc, ho činí vhodným být representaminem. Tak cokoli je vhodné, aby bylo *SUBSTITUTEM* za cokoli, čemu je podobné. (Pojem "*substitut*" zahrnuje pojem záměru [*purpose*], a tudíž opravdové třetíosti [*genuine thirdness*]). Zdali jsou další druhy substitutů nebo ne, uvidíme dále. REPRESENTAMEN díky pouhé PRVOSTI může mít jenom OBJEKT jemu podobný. ZNAK díky KONTRASTU denotuje svůj objekt jen na základě kontrastu, čili DRUHOSTI mezi dvěma kvalitami. Díky PRVOSTI je znak obrazem svého objektu - přesněji řečeno - může být jenom *ideou*, neboť musí vyvolávat INTERPRETANTNÍ ideu, a vnější objekt vzbuzuje ideu působením na mozek. Ale řečeno nejpřesněji, ani idea, pokud není ve smyslu možnosti čili PRVOSTI, nemůže být *IKÓNEM*. Samotná možnost je *IKÓNEM* čistě na základě své kvality; a jeho objektem může být jenom nějaká PRVOST. Znak však může být *ikónický*, tj. může reprezentovat svůj objekt hlavně svou podobností, ať je jeho modus bytí jakýkoli. Je-li zapotřebí substantiva, nazveme *ikónické* representamen *hypoikónem*. Jakýkoli materiální obraz je do velké míry konvenční, pokud jde o reprezentace; sám o sobě, bez komentáře nebo názvu, může být nazván *hypoikónem*.

277. Hypoikóny mohou být zhruba rozděleny podle modu PRVOSTI, na niž se podílejí. Ty, které se podílejí na jednoduchých kvalitách nebo PRVNÍCH PRVOSTECH, jsou *obrazy* [*images*]; ty, které reprezentují vztahy hlavně dyadické - nebo za dyadické považované - mezi částmi jedné věci analogickými vztahy mezi svými vlastními částmi, jsou *diagramy*, ty pak, které reprezentují reprezentativní charakter representamina tím, že reprezentují paralelismus v něčem jiném, jsou *metaforami*.

278. Jediný způsob, jak přímo sdělovat ideu, je činit tak pomocí ikónu; a úspěšné zavedení každé nepřímé metody sdělování idejí nutně závisí na užití ikónu. Tudíž každé tvrzení musí obsahovat ikón nebo soubor ikónů, nebo musí obsahovat znaky, jejichž význam je zase vysvětlitelný pomocí ikónů. Ideu, kterou soubor ikónů (nebo ekvivalent souboru ikónů) obsažených v tvrzení označuje, je možno nazvat *predikátem* tvrzení.

279. Obráťme se nyní k rétorické evidenci. Je běžně známo, že existují takové representace, jako jsou ikóny. Každý obraz (ať je jeho metoda jakkoli konvenční) je v podstatě reprezentací tohoto druhu. Podobně je tomu s každým diagramem, i kdyby mezi ním a jeho objektem nebyla žádná smysly vnímatelná podobnost, ale jen analogické vztahy mezi částmi jich obou. Zvláště si zasluhují pozornosti ty ikóny, kde podobnost je podporována konvenčními pravidly. Tak algebraická formule je ikón a je jím díky pravidlům komutace, asociace a distribuce symbolů. Na první pohled se může zdát, že nazvat algebraický výraz ikónem je zařazením arbitrárním, že by se mohl stejně dobře, nebo i lépe, považovat za složený konvenční znak. Ale tomu tak není. Neboť jedna z významových rozlišovacích vlastností ikónu spočívá v tom, že jeho přímým pozorováním lze rozpoznat jiné pravdy týkající se jeho objektu než ty, které jsou dostatečné pro určení jeho stavby. Tak máme-li dvě fotografie, můžeme nakreslit mapu apod. Mějme konvenční nebo jiný obecný znak nějakého objektu; pak k vyvození kterékoli další pravdy než je ta, kterou znak explicitně označuje, je ho třeba ve všech případech nahradit ikónem. Tato schopnost poskytnout nečekanou pravdu je právě tou vlastností, v níž spočívá užitečnost algebraických formulí, tak že *ikónický* charakter tu převládá.

280. To, že ikóny algebraického druhu, ačkoli jsou obvykle velmi jednoduché, existují ve všech běžných gramatických propozicích, je jednou z filosofických pravd, které odhaluje boolovská logika. V každém primitivním písmu, např. v egyptských hieroglyfech, jsou ikóny non-logického druhu, tj. ideografy. V nejranější podobě řeči se pravděpodobně značně uplatňovala mimická složka. Ale ve všech známých jazycích byly takové reprezentace nahrazeny konvenčními sluchovými znaky. Ty však jsou ta-

kové, že je lze vysvětlit jen pomocí ikonů. Ale v syntaxi každého jazyka jsou logické ikóny, které jsou svázány s konvenčními pravidly....

281. Fotografie, zejména momentky, jsou velmi poučné, protože víme, že v určitých ohledech jsou přesně podobné objektům, jež reprezentují, ale tato podobnost plyne jen z toho, že fotografie vznikají tak, že fyzikálně nutně odpovídají bod za bodem přírodě. V tomto směru tedy patří do druhé třídy znaků, znaků na základě fyzikální souvislosti. Jinak je tomu, když předpokládám, že zebry pravděpodobně budou tvrdohlavá nebo jinak nepříjemná zvířata, protože se zdá, že jsou si celkem podobné s osly a že osli jsou světlaví. Osel zde slouží právě jako přibližná podoba zebry. Je pravda, že předpokládáme, že tato podoba je důsledkem dědičnosti; ale tato genetická příbuznost sama o sobě je jen inferencí podob obou zvířat a není tu (ve srovnání s fotografií) žádná nezávislá znalost okolností, za nichž oba druhy vznikly. Dalším příkladem užití podobnosti jsou návrhy sochy, kompozice obrazu, architektonického plánu nebo části dekorace, které kreslí umělec a jejichž pozorováním může zjistit, zda to, co navrhuje, bude krásné a vyhovující. Cíle je dosaženo téměř úplně, protože jde hlavně o to, jaký bude mít návrh účinek na umělce samého. Kolem užití podobností, které jsou stěžejními body jejich vědy, se točí, jak uvidíme, myšlenkové procesy matematiků. Užitečnost podobnosti pro matematiky spočívá v tom, že navodí velmi přesným způsobem nové aspekty předpokládaných stavů věcí .....

282. Mnohé diagramy se svým vzhledem vůbec nepodobají svým objektům; podobné jsou si jen ve vztazích svých částí. Vztah mezi různými druhy znaků můžeme znázornit takto:

Znaky: $\left\{ \begin{array}{l} \text{ikóny} \\ \text{indexy} \\ \text{symboly} \end{array} \right.$

Dostáváme ikón. Jediný aspekt, v němž se podobá svému objektu, je to, že svorka obecně ukazuje třídy *ikonů*, *indexů* a *symbolů* jako vztažené jednu k druhé a k obecné třídě znaků, jak tomu opravdu je. Když v algebře píšeme

rovnice pod sebou v obvyklém uspořádání, zejména když píšeme podobná písmena pro odpovídající si koeficienty, je toto uspořádání ikonem, například:

$$\begin{array}{l} a_1x + b_1y = n_1, \\ a_2x + b_2y = n_2. \end{array}$$

Máme zde ikón proto, že zápis rovnice činí podobnými kvantitami, které jsou k problému v analogických vztazích. Ve skutečnosti je každá algebraická rovnice ikonem, pokud *předvádí* pomocí algebraických znaků (které samy nejsou ikóny) vztahy příslušných kvantit, o které se jedná.

Lze se ptát, zda všechny ikóny jsou zpodobněním či ne. Například, je-li předváděn opilec proto, aby se kontrastně ukázala výtečnost zdrženlivosti v pití, jde určitě o ikón, ale lze pochybovat o tom, zda jde o podobnost. Otázka se zdá poněkud triviální.

§ 2. Pravé a degenerované indexy

283. *INDEX* neboli *SÉMA*¹⁾ (σημα) je REPRESENTAMEN, jehož REPRESENTATIVNÍ charakter spočívá v tom, že je individuálním druhým. Je-li pak DRUHOST existenční relací, je *INDEX pravý*. Je-li však DRUHOST referencí, *INDEX je degenerovaný*. Pravý *INDEX* a jeho *OBJEKT* musejí být existujícími individui (ať věcmi nebo fakty) a příslušné bezprostřední *INTERPRETANS* musí být téhož rázu. Ale vzhledem k tomu, že každé individuum musí mít nějaké rysy, plyne z předchozího, že pravý *INDEX* může obsahovat nějakou *PRVOST*, a tím *IKÓN* jako svou součást. Kterékoli individuum je degenerovaným *INDEXEM* svých vlastních rysů.

284. *SUBINDEXY* neboli *HYPOSEMATA* jsou znaky, které se znaky stávají hlavně díky faktické souvislosti se svými objekty. Tak vlastní jméno, osobní odkazovací zájmeno, vztažné zájmeno nebo písmeno odlišující diagram od jiných, denotuje to, co denotuje, díky faktické souvislosti se svým objektem, avšak žádné z nich není *INDEXEM*, protože není individuální.

285. Proberme několik příkladů indexů. Vidím klátícího se člověka. To nám napovídá (indikuje), že jde patrně o námořníka. Vidím člověka s nohama do O, v rajtkách, kamaších a saku. To nám napovídá (indikuje), že jde o žokeje nebo podobně. Sluneční nebo jiné hodiny *ukazují* (indikují) čas. Geometri píší písmena k jednotlivým částem svých diagramů a pak užívají těchto písmen jako ukazatelů (indexů). Právníci a jiní lidé užívají písmen podobným způsobem. Tak můžeme říci: jestliže A a B jsou manželé a C je jejich dítě a D je bratr A, pak D je strýcem C. A, B, C a D zde slouží jako relativní zájmena, ale jsou vhodnější, neboť nevyžadují žádnou zvláštní kolokaci slov. Ťukání na dveře je index. Cokoli, co usměrňuje pozornost, je index. Cokoli, co nás poleká, je index, pokud to značí [marks] spojení mezi dvěma částmi zkušenosti. Tak ohromující kulový blesk ukazuje (indikuje), že se *cosi* stalo; nemusíme však přesně vědět co. Přitom lze očekávat, že to bude spojeno s nějakou jinou zkušeností.

286. ...Spojení nízkého tlaku ukázaného barometrem a vlhkého vzduchu je indexem deště, tj. předpokládáme, že síly přírody skýtají pravděpodobnou souvislost mezi nízkou ukazujícím barometrem, vlhkým vzduchem a budoucím deštěm. Korouhvička je indexem směru větru, protože za prvé má opravdu stejný směr jako vítr, takže je mezi nimi faktická souvislost, a za druhé my jsme takoví, že když uvidíme korouhvičku ukazující jistým směrem, upozorní nás na tento směr, a když vidíme, jak se korouhvička větrem otáčí, zákonitě v nás vznikne myšlenka, že tento směr je spjat s větrem. Polárka je index, jakýsi prst, který nám ukazuje, kudy na sever. Vodováha a olovnice jsou indexem vodorovného a svislého směru. Měřidlo o délce 1 yardu se na první pohled může zdát ikonem yardu; a také by jím bylo, kdyby mělo ukazovat pouze tak přibližně, jak ho můžeme vidět a odhadnout. Ale vlastní účel yardového měřidla je představit yard přesněji, než ho lze odhadnout. Je tomu tak v důsledku přesného mechanického srovnání s tyčí uloženou v Londýně a nazvanou yard. Tudíž yardové měřidlo má svou hodnotu jako representamen právě díky faktické souvislosti; a je tudíž *indexem*, nikoli pouze *ikonem*.

287. Když vozka, aby upoutal pozornost chodce a přiměl ho k opatrnosti, vykřikuje "*hej!*", bude tento výkřik, pokud má význam, něco víc - jak

uvidíme dál - než index; ale pokud záměrem není než působit na posluchačův nervový systém a podnitit ho, aby uhnul z cesty, pak je to index, protože cílem je dostat posluchače do faktického spojení s objektem, jímž je situace posluchače ve vztahu k blížícímu se koni. Představme si dva muže, kteří se setkali na venkovské cestě, a jeden říká druhému: "*Z tamtoho domu se kouří*". Ten druhý se ohlíží a spatří dům se zelenými roletami a s verandou a vidí, že se z něho kouří. Jde ještě pár mil a potká dalšího chodce. Jako hloupý Honza říká: "*Z tamtoho domu se kouří*". "*Z kterého domu?*", ptá se ten druhý. "*Och, z domu se zelenými roletami a s verandou*" odpovídá hlupák. "*Kde je ten dům?*" ptá se neznámý. Žádá nějaký index, který by spojil jeho chápání s domem, o který jde. Samotná slova nejsou toho schopna. Indexem jsou ukazovací zájmena "*tento*" a "*onen*" ("*tamten*"). Vybízejí totiž posluchače, aby uplatnil své pozorovací schopnosti, a tím vytvořil spojení mezi svou myslí a objektem; pokud tak ukazovací zájmeno opravdu působí - a jinak není jeho významu rozumět - přispívá k vytvoření takového spojení a je tedy indexem. Relativní zájmena *kdo* a *který* rovněž vyžadují pozorovací činnost, jenže u nich pozorování musí být zaměřeno na slova, která jim předcházejí. V právnické praxi se užívá písmen A, B, C jako velmi účinných relativních zájmen. Abychom ukázali, do jaké míry jsou účinná, uvedeme, že pánové Allen a Greenough ve své výtečné (ačkoliv ve vydání r. 1877 příliš malé) latinské gramatice prohlašují, že žádná syntax, kterou si můžeme představit, by nemohla úplně odstranit dvojznačnost následující věty: "*A replied to B that he thought C (his brother) more unjust to himself than to his own friend*" [A odpověděl B, že shledává C (jeho-svého bratra) méně spravedlivým vůči jemu-sobě než vůči jeho-svému vlastnímu příteli].¹⁾ Nuže, kterýkoli právník by to zcela jasně vyjádřil pomocí písmen A, B, C jako relativních zájmen takto:

A replied to B that he ^(A), thought C (his ^(A's), brother) more unjust
 (A) (B) (B's)

(A) (A's)

to himself, (B) than to his (B's) own friend.²⁾
 (C) (C's)

Koncovky, které jsou v kterémkoli flektivním jazyce připojeny k slovům "řízeným" jinými slovy a které slouží k tomu, aby ukázaly, které slovo je řídicí, tím, že opakují to, co je jinde vyjádřeno stejnou formou, jsou rovněž *indexy* téhož rázu jako relativní zájmeno. Jako ukázka poslouží kterékoli místo latinské poezie, např. dvanáctiřádková věta, která začíná *Iam satis terris*. Jak při těchto koncovkách, tak při použití písmen A, B, C se spoléhá na podobnost, která připoutá pozornost k správnému objektu. Ale proto ještě nejsou ikóny, alespoň ve většině případů; je totiž lhostejno, jaký tvar mají písmena A, B, C nebo koncovky. Důležitou okolností není pouze to, že jeden výskyt A je podobný výskytu předcházejícímu, ale že *existuje dohoda, že podobná písmena budou znamenat tutéž věc*, a to působí jako síla, která vede pozornost od daného výskytu A k předcházejícímu. Přivlastňovací zájmeno je indexem dvěma způsoby: za prvé ukazuje na (indikuje) majitele a za druhé obsahuje modifikaci, která syntakticky vede pozornost k slovu, které denotuje přivlastňovanou věc.

288. Některé indexy jsou více nebo méně detailními návody, co má posluchač udělat, aby se dostal do přímého zkušenostního nebo jiného spojení s věcí, o kterou jde. Tak pobřežní dozorcí správa vydává "Námořnický bulletin", v němž uvádí zeměpisnou délku a šířku a čtyři nebo pět dalších orientačních údajů pro významné objekty atd. a tak oznamuje, že tam a tam je útes, hejno ryb, bóje nebo maják (na lodi). Ačkoli se v takových příkazech vyskytnou i jiné prvky, jsou tyto návody především indexy.

289. Mezi takové indexové návody, jak najít objekt, o který jde, je třeba řadit ta zájmena, která by se měla nazývat zájmena selektivní [nebo kvantifikátory], protože informují posluchače o tom, jak má vybrat jeden z objektů, o kterých je řeč; gramatici je však nazývají velmi neurčitým označením zájmena neurčitá. V logice jsou obzvlášť důležité dva druhy, především univerzální selektiva, např. lat. *quivis, quilibet, quisquam, ullus, nullus, nemo, quisque, uterque*, nebo angl. *any, every, all, no, non, whatever, whoever, everybody, anybody, nobody*. Taková zájmena znamenají, že posluchač si může podle své vůle vybrat kterýkoli jednotlivý případ v mezích řečeného nebo rozuměného a tvrzení se chápe jako vztahující se k němu. Druhým logicky důležitým typem jsou partikulární selektiva, lat. *quis,*

quispiam, nescio quis, aliquis, quidam, angl. *some, something, somebody, a, a certain, some or other, a suitable, one*.

K výše uvedeným zájmenům se řadí takové výrazy jako *all but one, one or two, a few, nearly all, every other one*, apod. Vedle zájmen je sem třeba řadit adverbia místa a času apod.

Nepřilíš se od nich liší *the first, the last, the seventh, two-thirds of, thousands of* apod.

290. Další indexální slova jsou předložky a předložková spojení jako "vpravo (vlevo) od". Pravice a levice nemohou být rozlišeny žádným obecným popisem. Další předložky označují vztahy, které snad popsat lze; ale když se vztahují, jak je tomu častěji, než by se předpokládalo, k situaci, která je relativizovaná k pozorovanému nebo aspoň - jak se předpokládá - zkušenostně známému místu a postoji mluvčího vzhledem k postoji posluchače, pak indexální prvek je prvkem dominantním.¹⁾

291. Ikóny a indexy netvrdí nic. Kdyby se ikón dal interpretovat větou, musela by tato věta být v "potenciálním způsobu", tj. řekla by pouze "Mějme obrazec o třech stranách", apod. Kdyby byl takto interpretován index, muselo by být užito způsobu rozkazovacího nebo zvolacího, např. "Podívej se tamhle!" nebo "Pozor!". Svou povahou "indikativní" nebo - jak by se měl tento způsob nazývat - deklarativní jsou ty znaky, kterými se budeme zabývat nyní;¹⁾ mohou se ovšem uplatnit při vyjadřování kteréhokoli jiného způsobu, protože můžeme prohlásit o tvrzeních, že vyjadřují pochybnost, nebo nutnost, nebo pouhou otázku.

§ 3. Povaha symbolů

292. *SYMBOL* je REPRESENTAMEN, jehož REPRESENTATIVNÍ charakter spočívá právě v tom, že je pravidlem, které bude určovat své INTERPRETANS. Všechna slova, věty, knihy a další konvenční znaky jsou SYMBOLY. Mluvíme o tom, že se píše nebo pronáší slovo "muž"; ale

vyslovována nebo psána je jen *replika* nebo ztělesnění slova. Slovo samo nemá žádnou existenci, ačkoli má skutečné bytí, které *spočívá* v tom, že se s ním *budou* shodovat existující věci. Slovo “muž” je obecným modem poslušnosti tří hlásek nebo representamin hlásek, která se stává znakem jen tím, že zvyk nebo získaný zákon bude působit tak, že její repliky budou interpretovány ve významu ‘muž’. Jak slovo, tak jeho význam jsou obecnými pravidly; ale jen slovo předpisuje kvality svých replik jako takových. Jinak se ovšem “slovo” a “význam” neliší, pokud se “významu” nepřikládá nějaký speciální smysl.

293. SYMBOL je zákonem či zákonitostí neurčité budoucnosti. O jeho INTERPRETANTU musí platit totéž; a tak tomu také musí být u celého bezprostředního OBJEKTU čili významu.¹⁾ Ale zákon nutně řídí individua nebo je v individuích “ztělesněn” a předpisuje některé jejich kvality. Tudíž složkou SYMBOLU může být jak INDEX, tak IKÓN. Muž jdoucí s dítětem ukáže rukou do vzduchu a řekne “*Tamhle je balón*”. Ukazující ruka je podstatnou částí symbolu, bez které by symbol neobsahoval žádnou informaci. Ale zeptá-li se dítě “*Co je to balón?*” a muž odpoví “*To je něco jako hodně velká mýdlová bublina*”, stává se částí symbolu obraz. Tak zatímco celý objekt symbolu, tj. jeho význam, má povahu zákona, symbol musí *denotovat* individuum a musí *označovat* nějaký rys. Právý symbol je symbol, který má obecný význam. Existují dva druhy degenerovaných symbolů: SINGULÁRNÍ SYMBOL, jehož OBJEKTEM je existující individuum a který označuje jen takové rysy, které toto individuum může realizovat, a ABSTRAKTNÍ SYMBOL, jehož jediným OBJEKTEM je nějaký rys.

294. Bezprostředním INTERPRETANTEM nějakého INDEXU sice musí být INDEX, ale protože jeho OBJEKT může být OBJEKTEM INDIVIDUÁLNÍHO [SINGULÁRNÍHO] SYMBOLU, může mít INDEX takový SYMBOL jako své nepřímé INTERPRETANS. Dokonce i pravý SYMBOL může být jakýmsi nedokonalým INTERPRETANTEM indexu. *Ikón* pak může mít degenerovaný INDEX nebo ABSTRAKTNÍ SYMBOL jako nepřímé INTERPRETANS, a pravý INDEX nebo SYMBOL jako nedokonalé INTERPRETANS.

295. SYMBOL je znak, který se svou povahou hodí k tomu, aby vypovídal o tom, že soubor objektů, který je denotován jakýmkoli souborem indexů, který může, být k němu nějak přiřazen, je reprezentován ikónem s ním spjatým. Aby bylo jasné, co znamená tato komplikovaná definice, vezměme jako příklad symbolu slovo “*loveth*”. S tímto slovem je spjata idea, jež je mentálním ikónem toho, že člověk miluje druhého. Předpokládejme, že “*loveth*” se vyskytuje v nějaké větě; neboť nejde o to, co může znamenat samo o sobě, znamená-li vůbec něco. Mějme tedy větu “*Ezekiel loveth Huldah*”. Ezekiel a Huldah musí tedy být indexy nebo je zahrnovat; neboť bez indexů nelze *označovat* [*designate*] to, o čem je řeč. Při pouhém popisu by zůstalo nejisté, zda to nejsou jenom postavy z nějakého vyprávění; ale at' jimi jsou či nikoli, indexy jsou schopny je *designovat*. Účinek slova “*loveth*” spočívá tedy v tom, že dvojice objektů denotovaná dvojicí indexů Ezekiel a Huldah je reprezentována ikónem, tj. představou, kterou máme v mysli o milenci a jeho milé.

296. Totéž stejně platí o každém slovese v deklarativním způsobu; ba o každém slovesu, neboť ostatní způsoby jsou pouze deklaracemi nějakého faktu poněkud odlišnými od faktu vyjádřeného deklarativním způsobem. Co se týče jména, je z hlediska významu, který má ve větě a ne z hlediska významu, když stojí samo o sobě, nejvhodnější považovat je za část nějakého symbolu. Tak věta “*každý muž miluje nějakou ženu*” je ekvivalentní větě “*Cokoli je mužem, miluje něco, co je ženou*”. Zde “*cokoli*” je universální selektivní index, “*je mužem*” je symbol, podobně “*miluje*” je symbol, “*něco, co*” je partikulární selektivní index, “*je ženou*” je symbol ...

297. Slovo *symbol* má tolik významů, že by bylo poškozením jazyka přidávat mu ještě nový význam. Domnívám se, že signifikace, kterou mu přiřazují, tj. signifikace konvenčního znaku neboli signifikace závisící na zvyku (získaném nebo vrozeném), je spíše návratem k původnímu významu než novým významem. Etymologicky toto slovo znamená věc hozenou spolu, ἔμβολον (*embolum*) je ‘věc hozená do něčeho’, ‘zástrčka’ a παράβολον (*parabolum*) je ‘věc hozená vedle’, ‘vedlejší finanční zajištění’, a ὑπόβολον (*hypobolum*) je ‘věc hozená pod’, ‘věno’. Obyčejně se říká, že ve slově *symbol* hození spolu má být chápáno ve smyslu “dohadovat se

něčeho"; ale kdyby tomu tak bylo, mělo by alespoň někdy znamenat dohad, což bychom v literatuře hledali marně. Ale Řekové užívali "hodit spolu" (συμβάλλειν) velmi často k tomu, aby jím označili uzavření smlouvy nebo dohody. Skutečně najdeme slovo *symbol* (σύμβολον) záhy a často užívané tak, že znamená dohodu či smlouvu. Aristoteles nazývá jméno *symbolem*, tj. konvenčním znakem.¹⁾ V řečtině je výstražný oheň *symbolem*, tj. smluvným signálem; prapor, vlajka, heslo nebo odznak jsou *symboly*; církevní krédo nazýváme *symbolem*, protože slouží jako odznak či heslo; lístek do divadla je *symbol*; *symbolem* je i jakýkoli lístek nebo známka, která opravňuje někoho něco si vyzvednout. Navíc se nazývalo "*symbolem*" jakékoli vyjádření citu. To byly hlavní významy tohoto slova v původním jazyce. Čtenář posoudí, zda dostatečně opravňují mé tvrzení, že svým užíváním příliš nepřekrucují jeho význam.

298. Běžná slova, např. "dávat", "pták", "svatba" jsou příklady symbolu. Jsou *aplikovatelná k čemukoli, co může být shledáno schopným realizovat myšlenku spojenou s příslušným slovem*; sama o sobě však tyto věci neidentifikují. Neukazují nám ptáka, nepředvádějí před našima očima dávání nebo svatbu, ale předpokládají, že jsme schopni si tyto věci představit a že jsme si slova s nimi spojili.

299. Ve třech řadách znaků, IKÓN, INDEX, SYMBOL můžeme vidět pravidelnou posloupnost jeden, dva, tři. Ikón nemá žádné dynamické spojení s objektem, který reprezentuje; jeho kvality prostě připomenou kvality objektu a vyvolají analogické představy (*sensations*) v mysli, pro kterou je zpodobněním. Ale ve skutečnosti není s nimi spojen. INDEX je fyzicky spojen se svým objektem; index a objekt vytvářejí organickou dvojici, ale interpretující mysl se na tomto spojení nepodílí až na to, že je poté, co vzniklo, zaznamená. SYMBOL je spojen se svým objektem díky ideji v mysli užívající symbolů, bez níž by žádné takové spojení nemohlo existovat.

300. Každá fyzikální síla působí mezi dvojicí částic, z nichž každá může sloužit jako index druhé, kdežto každá intelektuální operace - jak uvidíme - zahrnuje triádu symbolů.

301. Symbol, jak jsme viděli, nemůže indikovat žádnou určitou věc; symbol denotuje druh věci. A nejen to - sám je druhem, nikoli nějakou jednotlivou věcí. Můžete napsat slovo "hvězda", ale tím se nestáváte jeho tvůrcem, stejně jako když je vymažete, tak jste ho nezničili. Slovo žije v mysli těch, kteří ho užívají. Dokonce i když všichni spí, existuje v jejich paměti. Tak můžeme připustit, pokud by k tomu byl důvod, že generalia jsou pouhými slovy, a vůbec tím neříkáme, jak to předpokládal Ockham,¹⁾ že jsou opravdu individuy.

302. Symbolů přibývá. Vyvíjejí se z jiných znaků, zvláště z ikónů, nebo ze složených znaků, které mají současně povahu ikónů a symbolů. Myslíme jen ve znacích. Tyto mentální znaky jsou smíšené povahy; jejich symbolové části se nazývají pojmy. Jestliže někdo vytváří nový symbol, děje se tak prostřednictvím myšlenek a s nimi pojmů. Takže nový symbol může vyrůstat jedině z jiných symbolů. *Omne symbolum de symbolo*. Když pak symbol jednou vznikl, šíří se mezi lidmi. Užíváním a zkušeností jeho význam roste. Taková slova jako *síla*, *zákon*, *bohatství*, *manželství* mají pro nás významy velmi odlišné od významů, které měly pro naše barbarské předky. Symbol může říci člověku slovy Emersonovy sfingy:

Tvého oka odraz jsem
[Of thine eye I am eyebeam]

§ 4. Znak¹⁾

303. Znakem je cokoli, co vztahuje něco jiného (jeho *interpretans*) k nějakému objektu, k němuž se samo vztahuje (svému *objektu*) tímž způsobem, přičemž *interpretans* se stává postupně znakem, a tak se opakuje *ad infinitum*.

Je nesporné, že musí do této řady vstupovat intelektuální uvědomění. Jestliže řada postupně za sebou jdoucích interpretantů končí, stává se znak přinejmenším nedokonalým. Jestliže *interpretans* (idea) vymezená v individuálním vědomí nedeterminuje vnější znak, nýbrž došlo k tomu, že vědomí

zaniklo nebo nastala úplná ztráta paměti nebo jinak zmizelo rozhodující působení znaku, pak je absolutně nezjistitelné, zda a kdy v tomto vědomí nějaká taková idea byla; v takovém případě je těžko si představit, že by mělo smysl říci, že toto vědomí někdy mělo tuto ideu, protože kdyby se to řeklo, bylo by toto konstatování interpretantem této ideje.

304. Znak je buď *ikónem*, *indexem* nebo *symbolem*. *Ikón* je znak, jenž má rys, který ho činí signifikantním i tehdy, když jeho objekt nemá žádnou existenci, například čára tužkou, reprezentuje-li geometrickou přímku. *Index* je znak, který by ihned ztratil rys, který ho činí znakem, kdyby jeho objekt byl odstraněn; ale neztratil by tento rys, kdyby nebylo interpretantu. Například kus omítky s dírou po náboji je znakem výstřelu, protože bez výstřelu by díra nevznikla; díra tam ovšem je, ať je někdo s to přisuzovat ji výstřelu nebo ne. *Symbol* je znak, který by ztratil rys, který ho činí znakem, kdyby nebylo interpretantu. Takovým znakem je jakákoli výpověď označující to, co označuje, jen díky tomu, že ve smyslu odpovídajícím její signifikaci může být pochopena.

§ 5. Index¹⁾

305. Index je znak neboli reprezentace, vztahující se k svému objektu ani ne na základě nějaké podobnosti nebo analogie s ním, ani ne na základě asociace s obecnými rysy, které tento objekt náhodou má, jako proto, že je v dynamickém (včetně prostorového) spojení jak s individuálním objektem na jedné straně, tak se smysly nebo pamětí osoby, které slouží jako znak, na straně druhé.

Bez užití nějakého znaku sloužícího jako index nemůže být konstatována žádná skutečnost. Jestliže A říká B "Hoří", pak B se zeptá "Kde?". Tak se A nemůže obejít bez indexu, i kdyby měl na mysli jen nějaké místo v reálném univerzu minulém nebo budoucím. Jinak by neřekl víc, než že existuje taková idea jako požár, což by neposkytlo žádnou informaci, protože slovo "hoří" by bylo nesrozumitelné, pokud by už nebylo známo. Jestliže A ukazuje prstem na požár, je jeho prst s požárem dynamicky spojen, stejně

jako kdyby ho tímto směrem zaměřila automatická požární houkačka; to nutí B obrátit oči tímto směrem, soustředit tam svou pozornost, a porozumět, že jeho otázka je zodpovězena. Jestliže odpověď A zní "Asi 1 000 yardů odtud", je slovo "odtud" indexem; neboť toto slovo má přesně tutéž sílu, jako kdyby byl A prstem důrazně ukázal na místo mezi sebou a B. Navíc slovo "yard", ačkoli reprezentuje objekt z obecné třídy, je nepřímou indexální, protože yardová měřidla sama jsou znaky standardu uloženého ve Westminsteru a jsou jimi ne proto, že mají podobné kvality (neboť všechny příslušné vlastnosti malé tyče jsou, pokud víme, stejné jako vlastnosti velké tyče), ale proto, že každé z měřidel bylo skutečně nebo zdánlivě přineseno k prototypu a podrobno určitým dynamickým operacím; když pak vidíme jedno z těchto měřidel, asociální popudy oživují v našich myslích různé zkušenosti a vedou nás k tomu, abychom je považovali za vztažené k něčemu, co je fixované co do délky, ačkoli jsme nemuseli uvažovat o tom, že oním standardem je materiální tyč. Tyto úvahy by čtenáře mohly vést k domněnce, že indexy se vztahují výlučně k objektům zkušenosti a že nenalézají uplatnění v čisté matematice, která, jak známo, pojednává o ideálních výtvorech, bez ohledu na to, zda jsou někde realizovány nebo ne. Ale myšlené konstrukty matematika, ba i sny se tak dalece přibližují ke skutečnosti, že mají určitý stupeň fixovanosti, pro niž mohou být poznány a identifikovány jako individua. Existuje prostě degenerovaná forma pozorování, která směřuje k výtvorům naší vlastní mysli; slovo *pozorování* zde užívám v jeho plném smyslu, jako implikující určitý stupeň fixovanosti a kvaziskutečnosti v objektu, s nímž se pozorování má shodovat.

Vidíme tedy, že v matematice jsou indexy absolutně nepostradatelné; bez této pravdy veškeré úsilí zredukovat logiku triadických a vyšších relací na pravidla obecná muselo selhat; jakmile však se prosadila tato pravda, byl problém vyřešen. Písmena běžně užívaná v algebře, která nevykazují žádné zvláštnosti, jsou indexy. Indexy jsou také písmena A, B, C atd. přiřazená geometrickému obrazci. Právníci a jiní, kteří musejí přesně popsat složitou záležitost, se uchylují k písmenům pro rozlišení individuí. Písmena takto užívaná jsou pouze zdokonalená relativní zájmena. Tak demonstrativní a osobní zájmena v běžném užití jsou "pravé indexy", kdežto relativní zájmena jsou "degenerované indexy"; neboť ačkoli se mohou nahodile a

nepřímo vztahovat k existujícím věcem, přímo se vztahují k obrazům v mysli - vytvořeným dřívějšími výskyty slov - což je vše, k čemu se nutně musejí vztahovat.

306. Indexy mohou být odlišeny od jiných znaků neboli reprezentací trojím způsobem: za prvé tím, že se nijak významně nepodobají svým objektům; za druhé tím, že se vztahují k individuím, jednotlivinám, jednotlivým souborům jednotek nebo jednotlivým kontinuům; za třetí tím, že na své objekty strhují pozornost. Bylo by však těžké, ne-li nemožné, najít příklad indexu absolutně čistého nebo naopak nějaký znak absolutně zproštěný indexální povahy. Psychologicky závisí působení indexů na asociaci vyvolané spjatostí, nikoli na asociaci vyvolané podobností, ani na intelektuálních operacích.

§ 6. Symbol ¹⁾

307. SYMBOL je znak (viz výše), který je jakožto znak konstituován pouze, nebo převážně tím, že se jako znak užívá a chápe, ať už jde o úzus přirozený nebo konvenční, a to bez ohledu na motivy, které původně určily jeho volbu. V tomto smyslu se σύμβολον užívá u Aristotela, několikrát v *Peri hermeneias*, v *Sophistici Elenchi* a jinde.

308. THEMA: ¹⁾ Slovo navržené r. 1635 Burgersdiciem [Burgersdyk] v jeho *Logice* (I, ii., § 1) pro to, "*quod intellectui cognoscendum proponi potest*"; ale zdá se, že má na mysli to, co Aristoteles někdy vágně vyjadřuje výrazem λόγος, tj. bezprostřední objekt myšlenky, význam.

Téma má povahu znaku, zejména znaku, který nabývá signifikace díky rysu, způsobujícímu, že bude interpretováno jako znak. Znakem je jen něco, co je interpretováno jako znak; rys, který způsobil, že něco je interpretováno jako vztahující se k svému objektu, může být rysem, který něco může mít bez ohledu na příslušný objekt, dokonce i tehdy, když tento objekt nikdy neexistoval; nebo něco může být ve vztahu k příslušnému objektu, ve kterém by bylo, ať by bylo interpretováno jako znak či nikoli. Ale Burgers-

diciovo *thema* se zdá být znakem, který stejně jako slovo je spojen se svým objektem konvencí, podle níž bude chápáno, anebo přirozeným instinktem nebo intelektuálním aktem, který ho bere jako reprezentanta jeho objektu, aniž nutně probíhá nějaká akce, která by mohla stanovit faktické spojení mezi znakem a objektem. Byl-li toto význam Burgersdiciův, pak jeho *thema* je totéž co "symbol" autora (viz. §4).